

וּלְרִיחוֹת בְּרוּשִׁים וְקְמוֹשׁ לַח כָּנָף חֲבוּיָהּ אֲנִי אֶפְרָשׁ;¹
 התענגות עצמית וילידיות ביצירתה של אסתר ראב

נירית קורמן

אסתר ראב פרסמה בשנת תר"ץ (1930) את קובץ שיריה הראשון, 'קמשונים', מתוך עמדת שוליות כפולה: משוררת-אישה בשדה גברי וילידת ארץ ישראל בשדה של עולים-מהגרים מאירופה. הנשיות והקשר האינטימי של הדוברת בשירים לארץ ממלאים תפקיד מרכזי בקובץ, לצד נושא נוסף: האוריינטליזם, שטרם תואר הקשר בינו לבין הנשיות והילידיות בשירים. במחקר זה המחברת מראה את המשותף לנושאים השונים – מיניות עודפת של התענגות נשית, שהמחברת מכנה 'התענגות עצמית'; זו מיניות שאינה זקוקה לפרטנרים נוספים ואינה מכוונת להולדה-לידה, ושמתיימרת בשירים תוך מאבק למיצוב הנע בין שאיפה להכרה וקבלה לבין שאיפה לעצמאות והיבדלות. במבט ראשון נראה שיש בקובץ שני דגמי נשיות שונים: נשיות הנענית לדימויים מגדריים מסורתיים ונשיות אלימה וחתרנית המציעה דינמיות מגדרית. אך במבט נוסף מתברר שקיים דמיון מהותי בין שני הדגמים, הבא לידי ביטוי בהתענגות עצמית נשית עודפת, המאירה את החדשנות של ראב גם בשירי המולדת ובשירים העוסקים במצרים.

באמצעות בחירתה בזהות 'ילידית' ביקשה ראב לייצר עמדה מועדפת של בת המקום לעומת העולים החדשים, שבאו בשם הרעיון הלאומי. עם זאת הילידיות הציבה אותה בעמדת נחיתות, כדמות אוריינטלית, מעין פרא אציל. ראב התמודדה עם זיהוי זה באמצעות העברתו לאוכלוסייה הערבית-המצרית, וייצוגיה של מצרים בשירים מעלים מיניות בזויה, הנראית מנוגדת למיניות הנשגבת של שירי המולדת. עם זאת דווקא בשל נחיתותה המיניות האוריינטלית מעלה אפשרות להתענגות ומגלה דמיון מפתיע לשירי המולדת, ונטרפים הגבולות בין הבזוי לנשגב. המיניות הילידית האוטו-ארוטית בשירי המולדת משבשת את המיניות ההטרונורמטיביות הכובשת והמולידה-יולדת, הרצויה ללאומיות, והיא מאתגרת את הלאומיות ומאיימת לייתר אותה. במאמר זה אבקש להציג את המודל המיני של 'התענגות העצמית' כמודל ילידי, ודרכו להבין את הקשרים בין שלושה מוקדים בשיריה של ראב: נשיות ילידיות ואוריינטליזם.

[מחקרי ירושלים בספרות עברית, לא (תש"ף), עמ' 381–415]